

2de symposium

zaterdag 23 maart 2019

voor ik
vergeet

euthanasie bij dementie
en wilsonbekwaamheid

Patrick Cras

Hoogleraar neuroloog

UZ Antwerpen – Voorzitter Ethische Commissie UZA

voor ik
vergeet

Verworven wilsonbekwaamheid vanuit een medisch perspectief

Prof. dr. Patrick Cras

Neurologie

Universiteit Antwerpen en UZ Antwerpen

Instituut Born Bunge

voor ik
vergeet

Wilsbekwaamheid

Beslissingsbekwaamheid

‘Competence’

‘Decision making capacity’

Oordeelsvermogen

Oordeelsvermogen

voor ik
vergeet

- Vermogen om onderscheid te maken tussen de externe werkelijkheid en de eigen denkbeelden en fantasieën (**Realiteitsbesef**)
- Eigen mogelijkheden en beperkingen in te schatten en passende doelstellingen te kiezen met daarbij geschikte en sociaal aanvaardbare middelen om deze doelstellingen te bereiken (**Zelfinschatting**)
- Sociale situatie correct te beoordelen en, met uiterlijke waardigheid en fatsoen, passend bij die situatie te handelen (**Decorum**)

Handboek voor Psychiatrie, 2008

Wilsbekwaamheid

voor ik
vergeet

- Vermogen zelfstandig beslissingen te nemen
- Iedereen is per definitie 'wilsbekwaam'
- Tenzij door een arts het tegengestelde vastgesteld wordt
- **Wilson**bekwaamheid: 'niet in staat zijn tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake'
- Kan klaarblijkelijk zijn door omstandigheden bv coma

voor ik
vergeet

Geboren met onbestaande of beperkte
wilsbekwaamheid

Verworven wilsonbekwaamheid

Wilsbekwaamheid

voor ik
vergeet

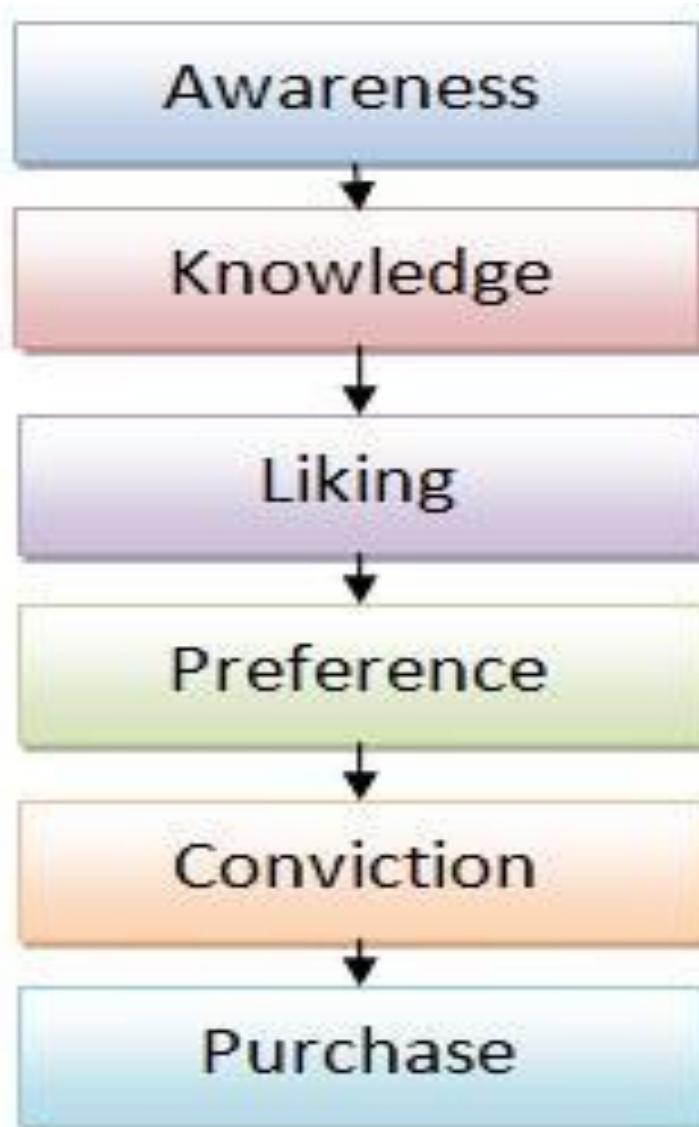
- Wanneer maken we beslissingen?
- Hoe nemen we een beslissing?
- Belangrijkste kenmerken van een beslissing
cognitief – emotioneel - conatief

- Contextualiteit
- Rol van emoties: intuïtie >> ratio
- Onzekerheid en controle
- Autonomie en participatie

Epstein, 1990; Goleman, 1995; Bandura, 1997; Damasio, 1999; Ellwyn, 2000

Conatieve dimensie

voor ik vergeet

Cognitive

1. Weten

2. Kennen

Affective

3. Leuk vinden

4. Voorkeur hebben

Conative

5. Overtuiging

6. Kopen...

Goed bekend in de marketing wereld...

Wils(on)bekwaamheid

voor ik
vergeet

- In medische context niet in staat zelf zijn rechten uit te oefenen
- Algemeen vs specifiek
  - bvb bewustzijnsverlies, afasie, baby, ...
  - contextueel: bekwaam in situatie A, onbekwaam in situatie B
- Impliciet 'gevolg'afhankelijk: criteria strenger naarmate gevolgen ernstiger
- Cognitief gedreven, maar wat met emotionele en conatieve elementen?
- Autonoom of interactioneel

voor ik
vergeet

Beperkte beslissingsbekwaamheid

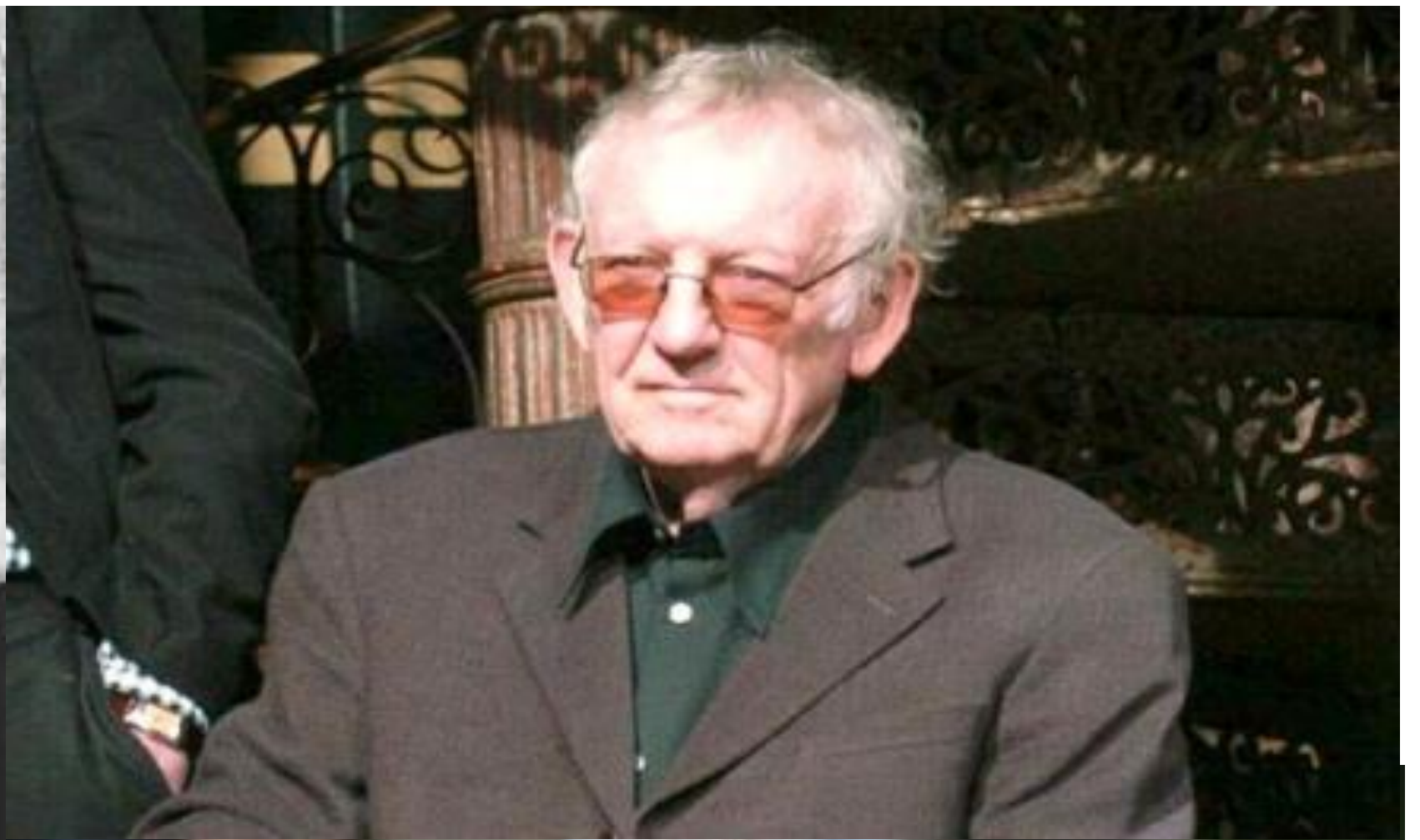
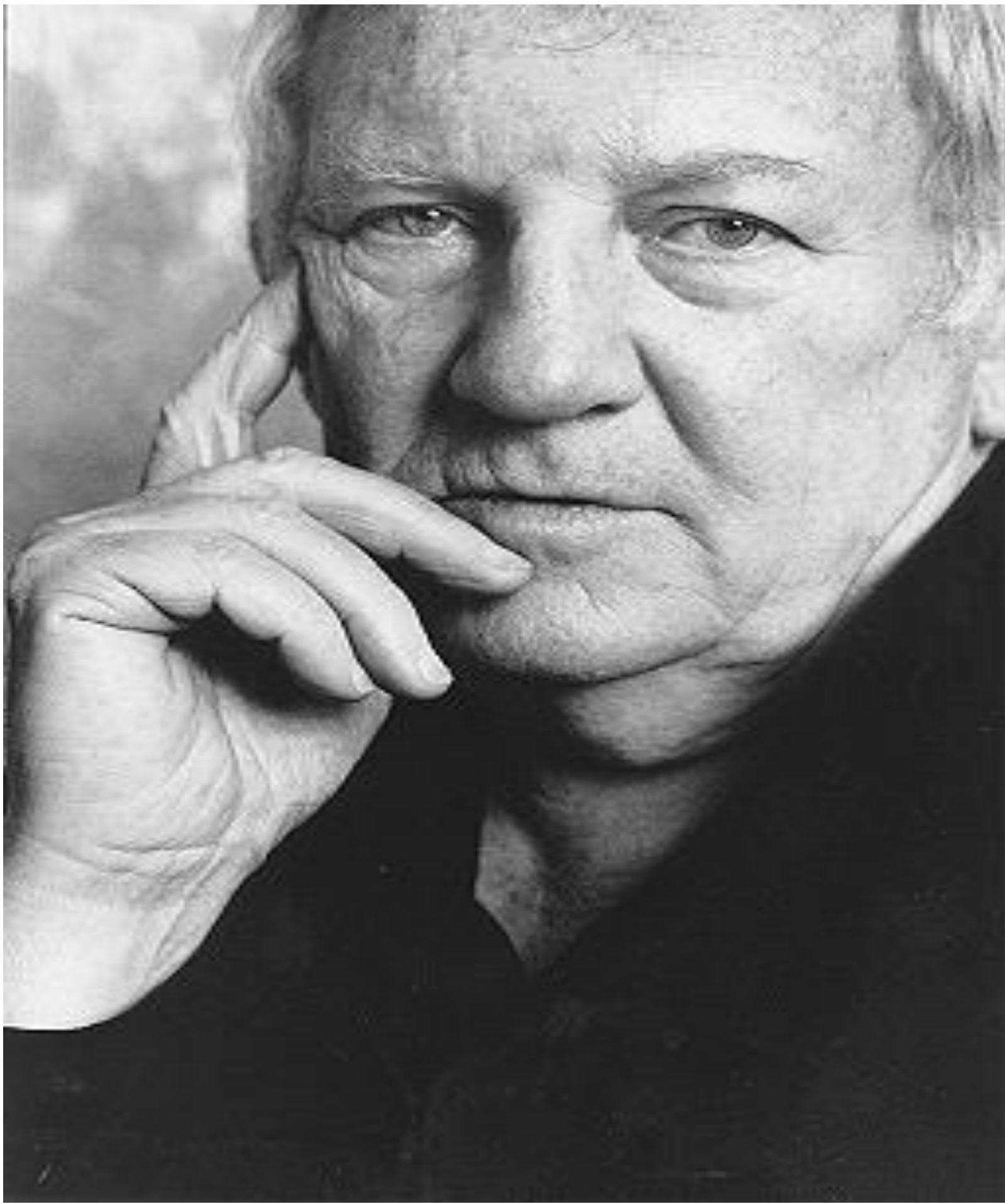
- Gestoord bewustzijn
- Gestoorde inhoud van bewustzijn
- Waangedachten en verminderd realiteitsbesef
- Beperkte intellectuele ontwikkeling
- Kinderen
- Dementie

Hoe vermindert dementie de beslissingbekwaamheid?

voor ik vergeet

- Geheugenstoornissen
- Stoornissen in
  - Taal
  - Handelen
  - Kennen en herkennen
  - Executieve functies, plannen en organiseren
- Verminderd sociaal en/of professioneel functioneren
- Evolutie en toename van hulpbehoefvendheid over een periode van gemiddeld 7 jaar

Brugge, 5 april 1929 - Antwerpen, 19 maart 2008

voor ik
vergeet

Beoordeling wilsbekwaamheid

- Is 'proces' en niet 'uitkomst'gericht
- Uitgangspunt is wilsbekwaamheid
- Met andere woorden: informatie die toelaat om wilsonbekwaamheid te bewijzen
- Niet neutraal of waardenvrij
- Gekleurd door mensbeeld en relatie hulpverlener-patiënt

Vandenbergh, 2014

Criteria voor wilsbekwaamheid

voor ik
vergeet

- Beschikt de patiënt over mogelijkheden om zijn wil kenbaar te maken?
- Is hij in staat om de aard van zijn situatie en de lasten, baten, risico's van eventuele behandelingsopties te begrijpen?
- Heeft een patiënt de informatie die een arts hem geeft ook werkelijk begrepen?
- Kan een patiënt ook redenen aangeven voor de beslissing waaraan hij de voorkeur geeft?
- Zijn de redenen die hij hiervoor aanvoert rationeel?
- Heeft de patiënt alle lasten, baten, risico's bij het nemen van een beslissing wel meegewogen?
- Komt de beslissing die een patiënt neemt overeen met wat een rationele persoon in gelijkaardige omstandigheden zou beslissen?

Musschenga, 1987

voor ik
vergeet

Een beslissing door een wilsbekwame persoon wordt gekenmerkt door...

- interne consistentie
- coherentie
- standvastig over een zeker verloop van tijd
- een verdedigbare rechtvaardiging

Dus een tijdsdimensie en een communicatieve

voor ik
vergeet

Casus 1 - 'duurzaamheid van de vraag'

- Een 46-jarige vrouw met frontotemporale dementie
- Verbaal onaangepast gedrag
- Vraag naar euthanasie

consistentie

voor ik
vergeet

Casus 2 - 'bepaling van de wilsbekwaamheid'

- Een 39-jarige man met de ziekte van Huntington
- Zeer moeilijke jeugd
- Moeder lijdt aan ziekte van Huntington
- Prostitutie, druggebruik
- Zelfmoordpogingen
- Gedwongen opname
- Vraag naar euthanasie

Consistentie, standvastigheid

voor ik
vergeet

Casus 3 - 'the someone else's problem'

- Een 42-jarige man met familiale ziekte van Alzheimer
- Vader overleden met preseniline-1 mutatie geassocieerde ziekte van Alzheimer
- Presymptomatische diagnostiek
- Vraag naar euthanasie 'in een later stadium'
- Meerdere gesprekken tijdens ziekteverloop
- Opname in een RVT

Consistentie, conatieve elementen

voor ik
vergeet

Euthanasie bij personen met dementie

- Huidige Belgische wetgeving laat het toe
- Kan enkel op basis van een actueel verzoek door een wilsbekwame patiënt
- De wilsverklaring is enkel van toepassing bij een toestand van onomkeerbaar bewustzijnsverlies
- Uitbreiding van de wilsverklaring om deze (naar Nederlands model) te kunnen toepassen bij dementerenden roept grote moeilijkheden op voor vertrouwenspersonen, vertegenwoordigers en zorgverstrekkers

voor ik
vergeet

Wilsbekwaamheid evalueren

- Klinische evaluatie (gesprek en mentaal onderzoek) van een *goed en aangepast* geïnformeerde patient
- Door een goed geïnformeerde hulpverlener (expertise, tijd en grondigheid, zorgvuldigheid, tijdsgebonden)
- Geen goede correlatie met eenvoudige geheugentest zoals MMSE
- Intacte realiteitstoetsing
- Beslissing is niet gedreven door deficiënte denkprocessen

voor ik
vergeet

Hedendaagse definitie

Wilsbekwaam is hij die cognitief, emotioneel en conatief voldoende in staat tot een redelijke (en consistente) waardering te komen van zijn belangen bij een specifieke beslissing of situatie die aan de orde is, om zo tot een weloverwogen (gedragen en doorleefde) beslissing te komen